

Розділ "Методика, досвід"

УДК 378/373.2:37.018.262]37.091.214.

Стаднік Н.В.,

доцент кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук;

Волинець Ю.О.,

старший викладач кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук

**РЕАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ
"ОРГАНІЗАЦІЯ СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ"
У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

У статті висвітлено питання структури, змісту та процесу реалізації навчальної програми "Організація співпраці з батьками" у процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Обґрунтовано теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до організації співпраці з батьками вихованців. Охарактеризовано процес організації взаємодії педагогів дошкільних навчальних закладів із родинами щодо виховання дітей, його закономірності та ознаки.

Ключові слова: майбутні фахівці дошкільної освіти, організація співпраці з батьками, формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти, педагогіка партнерства.

Постановка проблеми. Визначальним показником педагогічної діяльності в сучасному суспільстві розглядають забезпечення якісної освіти, у якій педагог одночасно є об'єктом і провідником позитивних змін. У Концепції розвитку педагогічної освіти [4] зазначено, що ключовими завданнями різних рівнів педагогічної освіти для всіх її складників, зокрема й дошкільної освіти, є підготовка педагогів-дослідників, здатних розв'язувати комплексні проблеми в педагогічній та/або дослідницько-інноваційній діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики. Такі педагогічні працівники мають бути здатними здійснювати аналітичне осмислення стану й перспектив розвитку відповідної спеціальності сфери освіти, створювати і впроваджувати новий зміст освіти та інноваційні методики (технології) навчання, поєднувати власну педагогічну діяльність на високому професійному рівні з поширенням нових знань і кращих практик у педагогічній спільноті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи професійної підготовки вихователя закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО) обґрунтовані в дослідженнях Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, О. Кононко, М. Машовець, Т. Поніманської, Н. Лисенко та інших. Проблему взаємодії сім'ї та ЗДО висвітлено в сучасних наукових дослідженнях Г. Борин, Т.Жаровцевої, Л. Загик, А. Залізник, В. Іванової, О. Кононко, В. Котирло, Т. Кулікова, С. Ладивір, С. Михальської, В. Нечаєвої, Л. Островської, Е.Панько, Т. Поніманської та інших. У дослідженнях Л. Островської, О. Урбанської представлено форми й методи роботи ЗДО з сім'єю. У наукових роботах Г. Борин, Т.Жаровцевої, Е.Панько розкрито питання підготовки майбутніх фахівців до співпраці з сім'єю, взаємодії сім'ї та ЗДО, проаналізовано теоретичні та практичні питання такої підготовки.

Розв'язання проблеми підготовки педагогічних працівників у закладах вищої освіти передбачається здійснити на основі проведення комплексної реформи системи педагогічної освіти, безперервного професійного та особистісного розвитку педагогічних працівників, зокрема структури, змісту, організації та методики (технології) навчання, збільшення в освітніх програмах частки практичної підготовки.

Проблемою, яка потребує розв'язання, є дисбаланс між запитами українського суспільства щодо висококваліфікованих педагогічних працівників, перспективами його розвитку, глобальними технологічними змінами та наявною системою педагогічної освіти, а також готовністю педагогічних працівників до сприйняття та реалізації освітніх реформ в Україні.

Ця проблема стала наслідком тривалого впливу багатьох чинників, зокрема й таких: застарілих змісту, структури, стандартів і методик (технологій) навчання в системі педагогічної освіти, які не забезпечують майбутнім педагогам можливості оволодіння компетентнісним підходом та сучасними ефективними інструментами педагогічної праці; моделями й методиками (технологіями) професійного розвитку педагогічних працівників, зорієнтованими на формальне дотримання встановлених вимог, а не на особистісне та професійне зростання педагогічних працівників; невідповідними сучасним стандартам умовами науково-педагогічної (педагогічної) діяльності та складом працівників закладів педагогічної освіти, які здебільшого не можуть забезпечити підготовку педагогічних працівників для роботи в умовах прискореної модернізації змісту освіти й методів навчання тощо [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На основі аналізу напрацювань вітчизняних і зарубіжних науковців можемо зробити висновок, що на сучасному етапі у професійній діяльності педагогічних працівників ЗДО констатується недостатній рівень організації їхньої співпраці з батьками, нераціональне поєднання індивідуальних, групових і колективних форм роботи з батьками, захоплення впровадженням колективних форм навчання; формальне ставлення педагогів до взаємодії з батьками через недооцінку виховної ролі сім'ї; невміння вихователів зацікавити батьків конкретною проблемою; недостатнє врахування культурних, освітніх, вікових особливостей батьків, їхніх поглядів на виховання, що робить неможливим конкретизацію завдань і методів виховання дітей; невміння знаходити відповідні форми співпраці з батьками.

З огляду на вищевикладене постає необхідність підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до організації співпраці з батьками, що зумовлює потребу розроблення та реалізації навчальної програми курсу з означеної проблеми.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до організації співпраці з батьками вихованців.

Виклад основного матеріалу. Із метою формування готовності майбутніх дошкільних педагогів розроблено навчальну дисципліну курсу "Організація співпраці з батьками" [6] для студентів напряму підготовки 6.010101 "Дошкільна освіта", спеціальності 012 "Дошкільна освіта", яка впроваджується в Педагогічному інституті Київського

університету імені Бориса Грінченка.

Навчальна програма курсу "Організація співпраці з батьками" вивчається на третьому курсі в V–VI семестрах (освітньо-кваліфікаційний рівень "бакалавр"). У ній визначено обсяг знань, які повинен опанувати бакалавр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, та фахових компетентностей, визначених у Національній рамці кваліфікацій (2012 рік) та Базовому компоненті дошкільної освіти [1] – стандарті дошкільної освіти в Україні.

Визначальними в розробленні програми були положення статті 11 Закону України "Про освіту" [7], у якій зазначено, що метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей на основі виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок. У підпунктах 3, 4 цієї статті визначено, що відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти несуть батьки. Батьки самостійно обирають способи та форми, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту.

Нами враховано концептуальні засади реформування освіти, зокрема – положення Концепції Нової української школи, засади "педагогіки партнерства". У процесі розроблення програми виходили з того, що місія Нової української школи полягає в наданні допомоги в розкритті й розвитку здібностей, талантів і можливостей кожної дитини на основі партнерства між педагогами, дитиною і батьками [5].

В укладанні програми нами реалізовано положення Концепції Нової української школи про діяльність на засадах "педагогіки партнерства", яка ґрунтується на спілкуванні, взаємодії та співпраці педагогів, дитини й батьків [5]. Тож у програмі виходимо з розуміння вихователя як друга, а родини – як рівноправного партнера побудови освітньої траєкторії розвитку дитини.

Таким чином, у процесі розроблення програми курсу реалізовано положення Закону України "Про освіту", Концепції Нової української школи, розпорядження Кабінету Міністрів України №988-р від 14.12.2016 "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року" про те, що педагоги, дитина й батьки, об'єднані спільними цілями і прагненнями, є добровільними й зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей на основі виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок [5; 7; 8].

Одним із актуальних завдань формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти є їх підготовка до ефективної партнерської взаємодії з батьками вихованців, що було реалізовано у процесі розроблення навчальної програми курсу "Організація співпраці з батьками" та виконання наукової теми кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка "Нова стратегія підготовки педагога дошкільної освіти в умовах євроінтеграції" (протягом 2017-2018 років).

Мета курсу "Організація співпраці з батьками" полягає у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку щодо вмінь ефективно будувати співпрацю з родинami своїх вихованців.

Засвоєння курсу передбачає вирішення таких **завдань**: ознайомлення із закономірностями становлення і функціонування інституту сім'ї в Україні; вивчення можливостей урахування в освітньому процесі ЗДО особливостей виховання дітей у різних типах сімей; засвоєння форм організації, методів, засобів взаємодії педагогів ЗДО з родинami.

Кількість годин, відведених навчальним планом для вивчення дисципліни, становить 120 год, із них: 28 год – лекції, 28 год – семінарські заняття, 56 год – самостійна робота, 8 год – модульний контроль.

Вивчення навчальної дисципліни спрямоване на реалізацію **когнітивного**

компонента, а саме:

– **формування системи знань студентів про:** виховні традиції української родини; умови і фактори родинного виховання; практичну значущість співпраці педагогічного колективу ЗДО з сім'ями вихованців; особливості традиційних і нетрадиційних форм співпраці вихователя з батьками вихованця; визначення і класифікацію основних форм організації просвітницької роботи; основні групи методів діагностування родини та передумови їх застосування; провідні чинники соціально-педагогічної допомоги сім'ям вихованців ЗДО; методи й засоби підвищення педагогічної культури батьків; передумови ефективної співпраці ЗДО і родини в різних напрямках виховання; значення взаємодії ЗДО й родини в підготовці дитини до школи;

– **формування вмінь:** кваліфіковано вживати педагогічну термінологію; виявляти проблеми сучасного родинного виховання, які потребують дослідження та вдосконалення; формулювати мету й завдання співпраці ЗДО із сім'ями вихованців; планувати й організовувати просвітницьку діяльність в осередку ЗДО; застосовувати різноманітні методи й засоби співпраці з батьками вихованців; організовувати співпрацю з родиною в різних напрямках виховання; діагностувати різні аспекти родинного життя й опрацьовувати дослідницький матеріал; добирати та впроваджувати новітні методики взаємодії з родинами вихованців ЗДО.

Дослідниця Г. Беленька зазначає, що професійна компетентність педагога-вихователя дітей дошкільного віку охоплює різні сфери компетенції, кожна з яких потребує від нього, крім професійних знань і вмінь, наявності позитивних світоглядних настанов і розвитку певних особистісних професійно значущих рис [2].

Після вивчення навчальної дисципліни майбутні фахівці дошкільної освіти мають такі сформовані **компетентності: діагностико-прогностичну**, яка забезпечує визначення рівня розвитку дітей, стану педагогічного процесу й завдань освітньої діяльності з дітьми та їхніми батьками, підбиття підсумків власної педагогічної роботи, установлення їх відповідності вимогам часу; **організаційно-педагогічну**, спрямовану на застосування педагогічно доцільних форм роботи з батьками на основі диференційованого підходу до різних типів сім'ї; **комунікативну**, яка забезпечує взаємне орієнтування й узгодження дій ЗДО з родинами вихованців для організації спільної результативної діяльності; **просвітницьку**, що передбачає здійснення психолого-педагогічної просвіти батьків дітей дошкільного віку й забезпечує єдність роботи ЗДО і сім'ї, спрямованої на створення середовища, сприятливого для становлення самостійної, творчої особистості дитини.

Структура програми навчальної дисципліни поєднує чотири **змістові модулі**.

У змісті **першого змістового модуля – "Теоретичні засади співпраці ЗДО з батьками"** – представлено такі навчальні теми: взаємовплив сімейного та суспільного дошкільного виховання; основні засади співпраці ЗДО з родинами; сім'я й дитячий садок як соціокультурне середовище формування дитини; психолого-педагогічні засади ефективної взаємодії вихователя й батьків; завдання та зміст роботи ЗДО з родинами; способи залучення родин до виховного процесу; формування педагогічної культури батьків у сучасних умовах.

У процесі опанування змісту **другого змістового модуля – "Сім'я як соціальний інститут становлення особистості дитини дошкільного віку"** – опрацьовуються такі теми: актуальні проблеми виховання дітей у сучасних сім'ях; проблеми виховання дітей у різних за структурою сім'ях; стратегія і принципи сімейного виховання дітей дошкільного віку; місце й роль сім'ї в соціалізації особистості дитини; виховний потенціал родини; зміст і провідні напрями родинного виховання; методи і прийоми виховання дітей у сім'ї.

Зміст **третього змістового модуля – "Способи співпраці педагогічного колективу ЗДО з батьками вихованців"** – передбачає засвоєння такого: напрямів педагогічної освіти батьків в умовах ЗДО; форм організації взаємодії ЗДО з батьками; індивідуальних і групових форм роботи з батьками; колективних форм роботи ЗДО з родинами вихованців; діагностики співпраці ЗДО з батьками.

Зміст **четвертого змістового модуля – "Педагогічна взаємодія ЗДО з батьками в умовах індивідуального виховання"** – спрямований на опрацювання матеріалу з низки тем: організація і керування повсякденною роботою з родинами; планування взаємодії працівників ЗДО з батьками; стосунки батьків і дітей; коригувальний вплив ЗДО на стиль виховання дитини в родині; співпраця ЗДО з батьками у вирішенні проблем розвитку, виховання і навчання дітей; діяльність ЗДО щодо захисту прав дитини.

У програмі представлено тематику і плани семінарських занять із визначених тем, перелік основної й додаткової літератури. У структурі кожного семінарського заняття передбачено систему питань для обговорення, завдання до певних тем, а також перевірку виконання самостійної роботи.

У процесі проведення семінарських занять здійснюється підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до виконання практико-зорієнтованих завдань, спрямованих на реалізацію запитів батьків щодо формування психологічної зрілості, життєвих компетентностей і готовності дітей дошкільного віку до систематичного навчання в освітньому середовищі Нової української школи.

Організуючи навчальну діяльність студентів на семінарських заняттях, виходимо з того, що важливим засобом організації співпраці педагогів ЗДО з батьками є створення й реалізація єдиної, динамічної, перспективної системи конструктивних дій, спільних для управлінців, педагогів і батьків, спрямованих на розвиток, виховання й навчання дітей дошкільного віку.

Проведення семінарських занять спрямоване на підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти до використання таких форм співпраці з батьками: організацію і проведення батьківських зустрічей, педагогічних дебатів, семінарів-практикумів, "круглих столів", проектів, конференцій, консультацій, тематичних виставок, майстер-класів; обміну досвідом із питань виховання й навчання дітей дошкільного віку.

Важливим аспектом підготовки майбутніх фахівців ЗДО до інформаційно-просвітницької діяльності є оволодіння вміннями застосовувати такі сучасні форми взаємодії ЗДО і батьківської громадськості: анкетування з питань особистісного зростання дітей, рівня досягнення дошкільної зрілості для надання консультативної допомоги; ознайомлення із психологічними закономірностями розвитку дитини дошкільного віку; проведення Днів відкритих дверей, Інтернет-консультацій, вебінарів, форумів для батьків у ЗДО; організацію роботи "педагогічних віталень", батьківських клубів із питань створення психологічно комфортних умов для виховання й навчання дітей дошкільного віку [3].

У навчальній програмі представлено систему завдань для **самостійної роботи**. Виконання самостійної роботи передбачає опрацювання не лише питань теоретичного характеру (порівняльна характеристика поглядів науковців щодо проблеми адаптації дітей дошкільного віку, визначення причин виникнення категорії "педагогічної підтримки" тощо), а й виконання практичних завдань: добір діагностичних методів для визначення основних компетенцій дітей раннього віку (фізичної, соціально-моральної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, художньо-естетичної, творчої); підбір допоміжних матеріалів для вихователів, які можна використовувати в інформаційно-просвітницькій роботі.

Навчальні досягнення бакалаврів із дисципліни "Організація співпраці з батьками" оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань.

Розроблене **методичне забезпечення вивчення навчальної дисципліни "Організація співпраці з батьками"** поєднує опорні конспекти лекцій, робочу навчальну програму, тестові завдання для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів, засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

Висновки із представленої дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Навчальна програма курсу "Організація співпраці з батьками" спрямована

на формування в майбутніх фахівців дошкільної освіти низки компетентностей (діагностико-прогностичної, організаційно-педагогічної, комунікативної, просвітницької) як складових професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку щодо ефективної та якісної співпраці з родинами вихованців.

У процесі розроблення та впровадження програми курсу реалізовано положення Закону України "Про освіту", Концепції Нової української школи, розпорядження Кабінету Міністрів України №988-р від 14.12.2016 "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року" щодо засадничих основ "педагогіки партнерства", що передбачає партнерство педагогів, дитини й батьків у побудові освітньої траєкторії розвитку дитини.

Зміст навчальної програми курсу "Організація співпраці з батьками" передбачає реалізацію вимог сучасної системи національної освіти, запитів практики функціонування ЗДО, що потребують підготовки фахівців дошкільної освіти, здатних розв'язувати комплексні проблеми в педагогічній і дослідницько-інноваційній діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та професійної практики; здійснювати аналітичне осмислення стану та перспектив розвитку дошкільної освіти, створювати і впроваджувати новий зміст освіти й інноваційні методики, освітні технології, поєднувати власну педагогічну діяльність на високому професійному рівні з поширенням нових знань і кращих практик у педагогічній спільноті.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Отримані результати доводять необхідність подальшого урізноманітнення змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до співпраці з батьками вихованців на засадах педагогіки партнерства.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. Л. та ін. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г.В. Беленька. – К. : Світич, 2006. – 304 с.
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти : лист МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249 [Електронний ресурс] // <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu>.
4. Концепція розвитку педагогічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 № 776 "Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти" [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
5. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / упорядн. Гриневич Лілія, Елькін Олександр, Калашнікова Світлана та ін. / заг. ред. Грищенко Михайла ; Міністерство освіти і науки України. – К., 2016. – 36 с. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf/>.
6. Організація співпраці з батьками : робоча прогр. навч. дисцип. [для студентів напр. підгот. 6.010101 "Дошкільна освіта", спеціальності 012 "Дошкільна освіта"] / уклад. Н. В. Стаднік. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. – 37 с.
7. Про освіту : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.

8. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.

Стадник Н. В., Волынец Ю. А. Реализация учебной программы "Организация сотрудничества с родителями" в процессе подготовки будущих специалистов дошкольного образования

В статье освещены вопросы структуры, содержания и процесса реализации учебной программы "Организация сотрудничества с родителями" в процессе подготовки будущих специалистов дошкольного образования. Обоснованы теоретико-методические основы профессиональной подготовки будущих воспитателей учреждения дошкольного образования в организации сотрудничества с родителями воспитанников. Охарактеризован процесс организации взаимодействия педагогов дошкольных учебных заведений с семьями по воспитанию детей, его закономерности и признаки.

Ключевые слова: будущие специалисты дошкольного образования, организация сотрудничества с родителями, формирование профессиональной компетентности будущих специалистов дошкольного образования, педагогика партнерства.

Stadnik, N. V., Volinets, Yu. O. Realization of the Training Program "Organization of Cooperation with Parents" in the Process of Preparing Future Faculty of Preschool Education

The article deals with the structure and content of the implementation of the educational program "Organization of cooperation with parents" in the process of training future specialists in pre-school education. The theoretical and methodical principles of professional training of future teachers of the institution of preschool education for organization of cooperation with parents of pupils are substantiated. The process of organizing the interaction of teachers of pre-school educational institutions with families with regard to the education of children, its regularities and characteristics is characterized.

Educational discipline of the course "Organization of cooperation with parents" for students of the direction of preparation 6.010101 "Preschool education", specialty 012 "Preschool education" is carried out at the Pedagogical Institute of the Kiev University. Boris Grinchenko.

The contents of the curriculum of the course "Organization of cooperation with parents" includes the implementation of the requirements of the modern system of national education, requests for the practice of functioning of the institution of preschool education, which require the training of preschool education specialists, capable of: solving complex problems in the field of pedagogical and research and innovation activities that involve a deep rethinking of existing ones and the creation of new integrated knowledge and professional practice; to carry out analytical comprehension of the state and perspectives of the development of pre-school education, to create and implement new content of education and methods, educational technologies, to combine their own pedagogical activity at a high professional level with the dissemination of new knowledge and best practices in the pedagogical community.

The curriculum of the course "Organization of cooperation with parents" is aimed at forming future diagnostic and prognostic, organizational and pedagogical, communicative, and educational competence competencies for future specialists of preschool education as part of the professional competence of future educators of preschool children in relation to effective and qualitative cooperation with the families of pupils.

Key words: future specialists in preschool education, organization of cooperation with parents, formation of professional competence of future specialists in pre-school education, pedagogy of partnership.